

Esteve Mach i Bosch, arquitecte mataroní, avui vinculat a la Direcció General del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, com a membre del Consell Municipal del Patrimoni Arquitectònic de Mataró, fou un dels redactors del *Catàleg de Carrers i ambients de la ciutat*.

El seu treball expressa el valor de l'arquitectura popular, de l'arquitectura anònima, que constitueix la base i el teixit de suport de la ciutat de Mataró.

L'ARQUITECTURA DE LA CIUTAT

Reflexions sobre el *Catàleg de Carrers i Ambients de la ciutat de Mataró*

REDESCOBRIR LA CIUTAT

Hom pot passejar-se un dia per la ciutat on sempre ha viscut i redescobrir-la de nou.

Aquesta experiència la vaig poder realitzar, juntament amb en Santi Estrany, en Llorenç Camp-depadrós i —encara que per pocs dies— també amb en Rovira Brull quan, des del si del Consell Municipal del Patrimoni Arquitectònic, rebérem la comesa de fer el *Catàleg de Carrers i Ambients de la ciutat de Mataró*.

No ens proposàvem de descobrir monuments. El nostre objectiu eren les cases de carrer, l'arquitectura anònima, la decoració sorgida dels oficis...

Ben aviat anaven prenent relleu davant de la nostra mirada, uns balcons de ferro amb rajoles decorades, uns esgrafiats a mig esborrar, una agrupació de cases amb els mateixos brancals i llindes de pedra, un escalat rítmic de cornises, una massa de verd o una palmera que desbordava la tàpia que la tancava, etc.

Resseguint una i altra vegada els mateixos carrers, aviat aquests elements es feien imprescindibles... els ulls se'n hi anaven de forma automàtica... es feien inseparables de la imatge del carrer... amb tota probabilitat, el definien !

El color, fins i tot, o potser la llum, eren perceptibles. Cada carrer tenia el seu color; fruit d'una enigmàtica combinació de l'amplada i l'alçada, de l'orientació solar, dels materials de les façanes... Apreciació subtil, tanmateix, d'uns ocres clars, d'uns grisos... però no per difícil, menys certa.

Recordo alguns d'aquests "redescobriments": l'ordre del carrer d'Amàlia, la llum del carrer de Sant Francesc de Paula, la qualitat de bona part del carrer d'Argentona o del Camí Ral que es correspon amb la Rambla... la riquesa tipològica i decorativa del Grup Goya...

QÜESTIÓ DE VALORS

Perquè, on rau la força de l'arquitectura popular o menor, o anònima ? No assajaré pas una resposta contundent que seria, altrament, massa complicada si no impossible.

La immensa major part d'aquestes cases varen ésser aixecades per mestres d'obres de forma totalment repetitiva i metòdica, amb un nombre molt reduït de materials i un ordre distributiu i compostiu modest i fix... Se'n pot dir art d'aquesta fabricació seriada i proletària, o menestral, si més uns plau ?

Com pot, altrament, negar-se el valor artístic d'uns brancals i uns balcons treballats amb simplicitat o d'una forja rude... però amb clara voluntat decorativa ?

Potser ha passat a tenir tractament d'art el que abans només tenia qualificació d'ofici; però que avui ha pres valor perquè és irrepètible... perquè suposa moltes hores de treball de l'home (allò que pejorativament se'n diu "mà d'obra"...).

Ben cert que tot el que és antic ens parla com a testimoni; més enllà de la pura qualificació artística. ¿Com poden deslligar-se aquestes cases

de la història dels comparets i dels pescadors... dels primers i tímids eixamples urbanístics de Mataró, seguint el camí ral o els camins del mar o, més tard, les primeres intervencions "socials" de les entitats d'estalvi ?

Hi ha carrers i verals que parlen de l'engegada de les fàbriques del gènere de punt, quan no podia ni somniar-se amb l'allau futur de la immigració de parla castellana...

Es un vertader llibre d'història, d'economia, de sociologia, de religió i costums (pensem en les nombroses "capelletes" dels carrers amb noms de sant), el que està escrit en els testimonis que ara representen uns carrers o un grup d'habitatges...

Es aquest grau de testimoni el que dóna valor a una arquitectura que potser no era més que construcció ?

Qui gosaria, però, negar l'aportació artística d'uns habitatges que, malgrat la modèstia de llur plantejament i solució, sorprenen sovint amb una intencionalitat decorativa en façanes i interiors, que avui costa de trobar en la majoria de les nostres adotzenades construccions ?

Tots aquests i molts d'altres interrogants, acompanyen el nostre debat en el carrer i en el despatx, mentre intentàvem acotar, posar límits, definir els llocs concrets, els carrers dignes, el Mataró a protegir...

EL CATÀLEG

La delimitació geogràfica va poder definir-se amb l'àmbit del Mataró de dintre muralles, afegint-hi les extensions cap al mar (carrers de Sant Joan, Sant Pere, Sant Francesc, l'excepció més culta del carrer de Sant Agustí i els camins principals: el d'Argentona, el de Valldeix, el Camí Ral...

Dos nuclis restaven a l'exterior, com a testimoni més recent: el Grup Goya i la Ciutat Jardí.

He tingut oportunitat, posteriorment i per ocasió de la meva feina, d'estudiar i informar diversos plans de *Catàleg*, Granollers, Vic, Torelló, la Garriga... i he pogut comprovar la similitud dels paràmetres amb què tots hem treballat. Hi ha un índex, un suport de fons, que d'alguna forma els unifica i que ve a ésser una garantia d'objectivitat i de serietat en el tema nou i complicat d'aquesta figura de planejament.

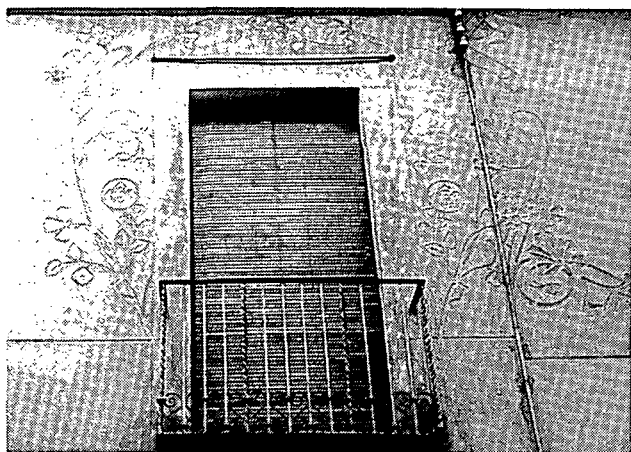
Tots hem coincidit —no podia ésser altrament— en la preocupació per respectar les tipologies constructives històriques de cada localitat i no mixtificar-les; en l'interès per l'alineació de les cornises, pel domini del ple sobre el buit, en la reglamentació de les mides màximes de les obertu-

El carrer de Sant Agustí.
Fotografia Miquel Sala M.A.S.M.

El carrer d'Amàlia.
Fotografia Miquel Sala M.A.S.M.

Detall de l'esgrafiat d'unes cases del carrer de Sant Agustí.
Fotografia Miquel Sala M.A.S.M.

res (principalment en les plantes baixes), el disseny dels balcons, els materials i color de les façanes, les limitacions pels anuncis, etc.

Un repertori senzill, tanmateix, però contradictori massa sovint amb figures de planejament general existents.

No vull alabar aquesta tasca nostra ni d'altres, però tampoc no vull disminuir-la. Estic convençut que les normes són necessàries; per molts aspectes, que no detallaré. Sé que no tenen la missió de formar professionals genials ni d'obtenir, per tant, obres mestres d'arquitectura. Però donen a un col·lectiu elevat de tècnics, unes pautes i una informació que les fan, fins i tot, educatives.

FILOSOFIA, PER ACABAR

La protecció d'un Monument declarat és, tanmateix, una cosa simple: esdevé intocable i tothom ho entén.

Però l'arquitectura popular, la d'ordre menor, l'obra de farciment... la construcció que no pot acabar de dir-se manierista, perquè no ha estat feta a la "manera" de cap autor... l'arquitectura quotidiana, com es protegeix ?

Una bona protecció, ¿no hauria de començar per la comprensió i per l'amor, abans d'una normativa ?

Força gent posa atenció al vestit dels diumenges... però quants n'hi posen al vestit de diari ?

No demana molta més sensibilitat estimar l'obra menor, que no pas adherir-se al consens multitudinari d'un monument de primera fila ?

I, malgrat tot, és la vida quotidiana la que domina; en temps i en extensió. És aquesta arquitectura la que constitueix la base, el teixit de suport de la formalització de la ciutat... la que acaba personalitzant-la i fent-la humana i culta o inhumana i grollera. El menjar diari té més transcendència que el banquet esporàdic (almenys pel que fa a la vida de les persones) o, per posar un símil musical, no veig com seria possible una òpera només a base de "pinyols"... sense els andantes i els recitatius... No podem oblidar que el silenci és la base (origen i fi) de tota figura musical.

No pretenc proposar un ordre de valors; només assenyalar que la ciutat —entesa, ara, com a formalització de la vida dels homes— necessita "l'ordre quotidià" i "l'ordre monumental": aquest darrer, com a expressió simbòlica d'energies espirituals, creadores... i el primer, com a raó d'ésser que les nodreix; com la base alimenta el vèrtex de la piràmide.

Com més poc afinada és la sensibilitat de les persones, més hom cerca les impressions fortes, per intentar que li donin allò que no té. Els nous rics culturals només parlen dels menús singulars, aplaudeixen els "pinyols" i filmen amb vídeo els monuments de tres estrelles...

El nostre equip va redactar una "normativa", amb números, percentatges, articles legals... que, després del que porto dit, només pot aparèixer com una solució de mal menor. Des de l'inici del treball, érem conscients de la seva limitació.

Perquè un *Catàleg d'ambients i carrers*, només pot fructificar amb una millora de la comprensió i amor per la ciutat. Ho diu el pròleg del nostre treball.

Esteve Mach i Bosch